

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

MÛSİKÎ PROZODİSİNDE STATİK KALIŞ VE ZEKİ ÂRİF ATAERĐİN ÖRNEĞİ STATIC STAY AND THE EXAMPLE OF ZEKİ ARIF ATAERĐIN IN MUSIC PROZODIA

Semih OKCU*

Öz

Bu çalışmada, Prozdinin bazı kuralları ve Statik kalış hakkında bilgiler verilmiő ve buradan yola çıkarak Zeki Ârif Ataerđin'in Kürdîlihiczakâr Makamında bestelediği eserlerin analizleri yapılarak yapılan analizler bağlamında elde edilen birtakım çıkarımlar ve bunların neticesinde şahsımıza ait bazı öneriler yer almaktadır.. Çalışmada; söz konusu eserlerin prozodi analizleri yapılarak, eserlerin prozodi açısından ne gibi sorun teşkil edip etmediği hususu ile birlikte Statik kalışlar tesbit edilmiştir.

Bu araştırma, Türk mûsikî bestekârlarının eserlerinde prozodiye ne kadar dikkat ettiklerini göstermenin yanı sıra bestecilerin usluo, tutum ve beste açısından yeni bilgiler sunmayı amaçlamaktadır. Bu tür sanat eserlerinin devamı için yeni eserlerin oluőturulmasına da katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Tüm bu sonuçlar akabinde çalışmamızın, bu ve buna benzer sanatsal eserlerin devamı açısından bizlere ışık tutacağı ve yeni eserler oluőtmasına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Müzikoloji, Zeki Ârif Ataerđin, Prozodi, Güfte, Statik Kalış.

Abstract

In this study, information about some rules of Prozody and Static stay has been given, and based on this, there are some inferences obtained in the context of the analyzes made by analyzing the works composed by Zeki Ârif Ataerđin in Kürdîlihiczakâr and as a result of these, some suggestions belonging to us. Static stays have been determined by making prosody analysis of the said works, together with what kind of problems the works constitute in terms of prosody or not. After all these results, it is thought that our study will enlighten us in terms of the continuation of this and similar artistic works and contribute to the creation of new works.

This research aims to indicate the extent Turkish music composers pay attention to prosody in their works as well as to present new learning in terms of the composers' style, attitude and composing. It also aims to contribute to the creation of new works for the continuation of artistic works of this type.

As a result of the findings, it is seen that Zeki Ârif Ataerđin's works have the same form structure. Considering all the results, our study is thought to offer an insight to both the continuation of artistic works like this and so on and will contribute to the creation of new works.

Keywords: Musicology, Zeki Ârif Ataerđin, Prosody, Lyrics, Static Stay.

* Arő. Gör., Atatürk Üniversitesi G.S.F. Müzik Billimleri Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-9992-9834

GİRİŞ

Müziğin ahengini bizlere yansıtmaya yarayan birçok âlem vardır ve bu âlemler garp müzikisinde ton, şark müzikisinde ise makam olarak adlandırılır. Ancak bu âlemleri bizlere belli düzen halinde sunmaya yarayan ise form ve usüllerdir. Söz müzikisinde beste için en önemli unsur olan form ve usullerin aynı düzen halinde gitmesi prozodi konusu ile nihayete eren bir unsurdur (Okcu, 2019, 1).

Prozodi, Güfteli eserlerde sözün besteye taksim edilmesini anlatan ilimdir (Arel, 1997, 15).

Arûz ise Tanrıkörur (2003)'e göre Arûz, İslamî kültür dairesine bağlı milletlerin ortak şiir ölçüsüdür. Arapça'da "çadırın orta direği" anlamına gelir. Arûz kelimesi Arapçanın, uzun ve kısa vurguların nöbetleşmesine dayalı kendi iç müzikisinden doğmuştur (s. 87).

Müzikî prozodisi, sözlü müzikî eserlerinde sözün besteye nasıl taksim edileceğini bildiren, yani güftenin tegannide düzgün okunmasını temin eden ilimdir." demektedir. (Hatipoğlu, 1983, 1-3)

1896 yılında İstanbul'da doğmuş bestekâr, hânende ve hukukçu olan Ataerğın asıl şöhretini müzikî sahasında kazanmıştır (Rona, 1960, 210) .

Kanûni ve hanendeliğinin yanı sıra resim ve hat ile de ilgilendi. DİLkeşhâveran makamına düşkünlüğü ile tanınmıştı. Alâeddin Yavaşça, meşk ettiği öğrencilerindendir (Ersönmez, 2013, 399).

Hem Cumhuriyet dönemi öncesi hem de sonrasında bestekârlığını icra eden ve klâsik tarz okuyuş ustalarından olan Zeki Ârif Ataerğın, bestekârlık kabiliyetinin dahilinde 211 eser meydana getirmiştir. Güftekârı bilinen eserlere bakıldığında Ataerğın'ın Ahmet Refik Altınay ve Hacı Kerâmeddin Efendi'nin şiirlerini daha çok tercih ettiği göze çarpar. Bu bağlamda Ahmet Refik Altınay'ın 8, Hacı Kerâmeddin Efendi'nin 6, Y. Sinan Ozan' ın 4 şiirini bestelediğini görüyoruz. Bunlara ek olarak 2 eserinin güftesi babası Kanunî Hacı Ârif Bey'e, 14 eserinin güftesi ise kendisine ait olduğunu görmekteyiz (Cansevdi ,2014, 20)

Ataerğın, eserlerinde Prozodik açıdan en önemli unsur olan güftenin besteye hem darp hemde uzun-kısa, açık-kapalı uygunluklarına dikkat ettiği görülmektedir. Ancak muhak olan bir husus şudur ki bestekârlar duyguyu esere verebilmek açısından özgür hareket hürriyetine sahip olduğu için prozodikaçadan sorun teşkil edecek unsurlar olabilecektir. Ancak bu bestekârın Prozodiye dikkat etmemesi anlamına gelmemektedir.

1. Çalışmaya Konu Olan Prozodi Bahsi ve Prozodi Açısından Güfte

Prozodi, bütün müzikîler de söz konusu olan ve her milletin kendi dilinin Tabii bir gereği sayılan, vazgeçilmesi mümkün olmayan bir ilimdir. Prozodi, "vurgu" ile birlikte Her dilin en esaslı unsuru ve her teneffüs edilen, yaşanılan, duyulan en belirgin vafıdır. Bu vafı kaybetmiş bir konuşmanın verdiği tatsızlık ise, konunun önemini ortaya koymaya yeterli bir kanıttır. Dil prozodisi hecelerin vurgularına, uzunluk ve kısalıklarına riayet ederek kelimeleri düzgün okumak ilmidir. "Bu târiften hareketlen müzikî Prozodi, sözlü Müzikî eserlerinde sözün besteye nasıl taksim edileceğini bildiren, yani güftenin tegannide düzgün okunmasını temin eden ilimdir" demektedir"(Hatipoğlu, 1983, 1-3.)

Prozodi konusu, kelimelerin bestede kullanımı ile ilgilidir. Bu kullanımda kelimelerin anatomik yapısında bozulmalar var olup olmayışına göre, eserin prozodisi kötü veya iyi olmaktadır. Konuşma prozodisi dilin Fonetik yapısına göre kelimelerin söyleniş sırasında ortaya çıkan tabii ve gerçek bir durumdur. Burada, kelimedeki hecelerin "uzunluk- kısalık" larında bir fark ortaya çıkmaz. Elbetteki sözlü müzikîde en önemli unsur uzunluk- kısalık mevzuuyla beraber uygunluktur ve uygunluğun yaratılmasında en önemli âmil vurgudur. Vurgu müzikînin can damarıdır. Sözlü eserlerdeki prozodik olaylar, doğrudan vurgu ve vurgulamalara dayanır (Gültaş, 2003, 1).

Yalnız konu ile ilgili olarak bazı hecelerde yapılabilen vurgu ve Nüans ifadelerini söylediklerimizin dışında tutarsak sanki bütün hecelerimiz aynı kısalıp da veya başka bir söyleyişle aynı değerde imiş gibi kullanılmakta ve ya böyle bir intiba uyandırmaktadır. Bir an için konuşma prozodisindeki bu gerçeğin aynen müzikîde, yani bestelerde de uygulanabildiğini düşünelim. Bu takdirde Müzikî eserlerinde de kelimelerin kullanılmasında bir hata olmayacaktır; Fakat, gerçek böyle değildir. Çünkü müzikîde, konuşmada bulunmayan ve uzun zamana ihtiyaç duyulan "Nağme" dediğimiz melodik ifadeler kullanılmaktadır. Tabir yerinde ise, sözlü müzikî eserleri, bir bakıma uzun seslerle konuşmadır. Demek oluyor ki, Müzikî icra ederken bazı heceleri "Uzun söylemek "mecburiyetinde kalmaktayız. Acaba bütün hediyelerimiz de bunu yapabiliyor muyuz? Başka bir deyişle "nağmeli konuşurken kelime anatomisi - yapısını- koruyabiliyor muyuz? İncelemelerimizde karşılaştığımız gerçek, bu uzamaların kelimelerimizin

her çeşit hecesinde serbestçe yapılamadığıdır. Uzmanların, yani melodik yüklemelerin yapılabildiği heceler ancak uzun hece tabir ettiğimiz kapalı heceler de olabilmektedir” (Hatipoğlu, 1983, 1-3).

1.1. Prozodi Açısından Dikkat Edilmesi Gereken Unsurlar

En önce yapılması gereken işlem, seçimi yapılmış ve beslenmeye her bakımdan uygun olan güfthenin sıralarındaki kelime hecelerinin açıklandığı şekilde “uzunluk-kısalık” larının tespitidir. Bu tespit yapıldıktan sonra, bu hecelerın görünümüne en iyi uyan usulün seçimi ikinci önemli husustur. “Usul seçimi”nde, melodik bir uygulamadan çok, yerinde söylemek gerekirse, resitatif bir uygulama söz konusu olmalıdır. Yani hecelerın “kısalık-uzunluk” larını dikkate alarak heceleri tek çizgi halinde, uygun olan usulün darplarına (vuruşlarına) dağıtmak en isabetli yol olacaktır. Bestekâr bu çalışmayı yaparken:

1. “Açık” Yani “kısa” hecelerın, kendi değerine uygun olan usul birim değerini kesinlikle tesbit etmelidir.

2. Tespit edilmiş “kısa hece” değeri, kesinlikle usul değerinin uzun zamanını isabet ettirilmemelidir.

3. “Uzun hece” usulün uzun zamanına verilmeli ve kendi değerinden küçük olan, kısa usul zamanına verilmekten kaçınılmalıdır. Güfthenin, açıkladığımız bu hecelerde ki “uzunluk-kısalık” durumuna tam uyabilen bir usulü bulmak imkansız değilse de çok zordur. Bize düşen görev, başlangıçta en uygununu tayin etmektir. Bundan sonra yapılacak iş uymayan tarafların tespitine gelir. Fakat ilk planda usulün seçiminde, kısa hecelerın tayin edilen birim zamanına uyması muhakkak surette temin edilmelidir. Düşünülen usulün “birim kısa zamanları”, ileride açıklayacağımız çeşitli alternatifler (parçalama-birleştirme) düşünülerek, kısa hecelere isabet ettirilemiyorsa bu usulden vazgeçilmelidir. Kısa heceler de istenilen uygunluk sağlandıktan sonra, uzun hecelerın bize sağladıkları elastikiyetten (uzaya bilme kabiliyetinden) istifade ederek, usulün uzun zamanlara uydurulması kolay olacaktır. Özetleyecek olursak uygun bir usulün seçiminde:

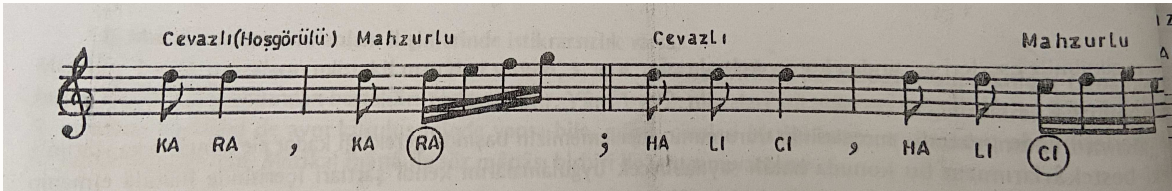
1. Öncelikle, kısa hecelerın usulün kısa zamanlarına rastlanması sağlanmalıdır.

2. Uzun heceler ise, kendi değerlerinden kısalmamak şartıyla, aynı veya daha uzun değerinde usul zamanlarına verilmelidir (Hatipoğlu, 1983, 6).

1.2. Prozodide Hoş Görme ve Statik(Durgun) Kalış

1. Güfteden doğan önemsenmeyecek sayısında eserin bütünü içinde bir-iki’yi geçmeyen hatalardır ki bestekârın bilerek yaptığı hatalar olduğunu hemen tahmin edilebilir. Bestekar burada prozodik endişe ile melodik gidişi bozarak zorlamalı bir durum yaratmak istememiştir veya melodik yapıda bu yüzden gerekli olabilecek değişikliği haklı olarak lüzumsuz bulmuş olabilir Örnek olarak cevdet Çağla’nın Aksak Hicazkar şarkısı ol Serv-i Revan gösterilebilir (Hatipoğlu, 1983, 21-22).

2. Kural olarak belirlediğimiz kısa hece değerinin birim zamanda yerine eşit olması hususunun kelimelerin başındaki ve ortasındaki açık hecelerde kesinlikle uygulanmasının yanı sıra son açık öncesinde kabul edilebilir statik bir uzamadan söz edilebilmesi. Örnek iki heceli “kara” üç heceli “halıcı” hoşgörülü durumun statik(durgun) durumlarda daha uygun olduğunu belirtmiştik. Hareket varsa ve melodik bir yükleme söz konusu ise, hoş görülebilir hata, çok belirgin duruma geleceği için mahsurlu olabilir. Hoşgörülü örnekte “ra ve cı” heceleri statik, mahzurlu örnekte “ra ve cı” hücreleri hareket halindedir (Hatipoğlu, 1983, 22).

3. Uzun hecelerın kısa birim zamanına gelmemesi kuraldır ancak kapalı heceden sonra sesli harf ile başlayan bir hece geliyorsa burada olamaz söz konusu olduğundan kapalı hece derhal açık heceye dönüştüğünden bu durumda birim zamana uzun hücrenin gelmiş olması bir mahsur teşkil etmez. “Mek” hecesi her ne kadar kısa zamanı geliyorsa da sonraki “is” hecesi ile vasl(ulama) yaptığı için “me kis” durumuna gelerek açık hece haline dönüşmektedir dolayısıyla hata söz konusu değildir Hatipoğlu, 1983, 23).

4. Bazı kelimelerde ki açık heceler hem kısa hem de uzun okunmaya müsait oldukları için yani yanlış olarak türkçeye girdikleri ve kullanılmakta oldukları için zaruri durumlarda bunlar hata olarak görülmemelidir mesela, Hûri - Hûri şeklinde(Hatipoğlu, 1983, 21-25).

Bu hususlar dışında şiirdeki vezne heceyi uydurma diye tabir edilen imâle(uzatma) ve zihaf(kısaltma) durumları vardır ki bu hususlar prozodide hoşgörü kavramına girmez. Çünkü bu durum kuralların iyiden iyiye saptırılması anlamına gelecektir(Hatipoğlu, 1983, 26-27).

2. Yöntem

Bilimsel araştırmalar, olayı olduğu gibi araştırmaya ve var olan durumu belirlemeye çalışan araştırmalardır. Bu tür araştırmalarda ele alınan olaylar ve durumlar ayrıntılı bir şekilde araştırılmakta, daha önceki olaylar ve durumlar ve durumlarla ilişkisi incelenerek, "ne" oldukları betimlenmeye çalışılmaktadır (Karakaya, 2009, 59).

Tarama araştırmaları beş aşamada gerçekleştirilir:

1. Problemin tanımlanması
2. Hedef grubun (örneklem) belirlenmesi
3. Veri toplama araçlarının hazırlanması
4. Verilerin toplanarak analiz edilmesi
5. Analizlerin yorumlanması ve değerlendirilmesidir (Karakaya, 2009, 69)

2.1. Verilerin Analizi

Bu araştırmanın evrenini; Zeki Ârif Ataerğın'in beste ve güftesi kendisine ait eserler, örneklemini ise; Kürdîlihiczakâr makamında vermiş olduğu, beste ve güftesi kendisine ait "Dilde dillerde gezer şûh-i dilârâsın, Hem aşkım hem ümidim hem de neş' emsin, Söyle aydan mı koptun güneşten mi güzelim?" adlı eserler oluşturmaktadır.

Belge ve literatür taramasından elde edilen veriler analiz edilerek, eserler prozodi ve güfte açısından ele alınarak yorumlanmış, analizlere dayalı yorumlamalar, çalışmanın bulgular ve yorum kısmına yansıtılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Çalışmamızın bu bölümünde, çalışmanın örneklemini oluşturan "Zeki Ârif Ataerğın'in beste ve güftesi kendisine ait Kürdîlihiczakâr makamındaki eserlerinin prozodi ve güfte açısından analizi ele alınarak ardından Arûz vezin kalıpları çıkarılmış, Prozodi açısından sorun teşkil edebilecek heceler gösterilmiş ve varsa Statik kalışlar ayrıca beyan edilmiş, gerekli açıklamaların detayı, ilgili analizler başlığı altında ayrıca verilmiştir.

3.1. Prozodi ve Güfte Analizi

Çalıştığımız eserlerin, açık ve kapalı heceleri tesbit edilerek prozodik açıdan sorun teşkil edebilecek açık heceler, eserler içerisinde yuvarlak içerisinde alınacak şekilde belirtilmiştir. Müsiki prozodisi açısından kusurlu görünüp fakat dil prozodisi açısından kusur bulunmayan heceler ayrıca belirtilmiş olup, ardından ölçüler dahilinde tesbit edilmiş heceler için gerekli açıklamalar her eserin akabinde detaylı şekilde aktarılmıştır. Eserlerin güfte analizi, sadece mazmun yönünden incelenerek vezin kalıpları çıkarılarak tesbiti yapılmıştır. Şerh yoluna gidilmemiş, derinlemesine bir inceleme yoluna gidilmemiştir.

3.2. Arûz Vezninde Kullanılan İşaretler

1. Kalıp içerisinde imâle varsa ki bunlar Arapça ve Farsça da Med haflerinde harfin telaffuzunu uzatan harflerde olabilir, i harfi için “^” işaretiyle î şeklinde gösterilir. “^” işaret aynı zamanda heceyi kapalı hece olarak değiştirir.

2. Açık heceler (-) şeklinde, kapalı heceler (•) şeklinde gösterilir.

3. Arûz’un Remel bahrine giren Fâilatün (- • - -) / Feilâtün (• • - -) ve Recez bahrine giren Müstef’îlün (- - • -) / Müstef’îlâtün (- - • - -) ailesi kalıplarıyla; Arûz’un Hezec bahrine giren Mef’ûlü (- - •) veya Mefâilün/Mefâilün(• - - - / • - • -) ve Müctess bahrine giren Mefâilün/Feilâtün (• - • - / • • - -) ailesi kalıplarıyla yazılır.

4. Vasl (ulama) var ise o da (-) iki kelime arasında alt çizgi işareti ile gösterilmiştir.

5. Prozodi açısından sorun teşkil edebilecek heceler çember içerisinde gösterilmiş ve varsa Statik kalıplar ayrıca beyan edilmiştir.

3.3. Dilde Dillerde Gezer Şûh-İ Dilârasın

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI DİLDE DİLLERDE GEZER BİR ŞÛH-İ DİLÂRASIN SEN

GÜFTE ve BESTE :
ZEKİ ÂRIF ATAERGİN

CURCUNA(Tavrı Ağırca)

DİL DE DİL LER DE GE ZER ŞÛ Hİ Dİ
LA RÂ SIN SEN BİR Çİ ÇEK DEN
DA HA NÂ ZİK DA HA RÂ NÂ SIN SEN
BİR Çİ ÇEK DEN DA HA NA ZİK DA HA RÂ NÂ
SIN SEN SEN BU SE SİN LE Bİ ZE BİR
Nİ ML Tİ MEV LÂ SIN SEN

Not: Eserin Notası İlker Cansevdi'nin Yüksek Lisans Tezinden Alınmıştır

3.3.1. Dilde Dillerde Gezer Şûh-i Dilârâsın Adlı Eserin Prozodi Analizi

2. Ölçüde: "De", 9. ve 10. Ölçüde: "Ha", 15. Ölçüde: "Da", 16. Ölçüde: "Ha", 19. Ölçüde: "Se", 20. Ölçüde "Bi" ve "Ze", 21. Ölçüde: "Ni" ve "Me" heceleri açık hece olmaları ve uzun zamâna denk gelmeleri "static kalış" gibi görünseler de nota uzaması veya hareket halinde olmalarından ötürü prozodi açısından kusurlu gözükmemektedir.

4. Ölçüde: Di hecesi ise "hareket halinde" olduğundan ötürü cevazlı olarak görülmemektedir.

3. Ölçüde: hi (şûh-i) ve 21. Ölçüde: ti (nimet-i) terkipleri imâle hususu göz önüne alınarak hoşgörü sınırı içerisine giremeyeceğinden prozodik olarak kusurlu kabul edilecektir.

5. Ölçüde: lâ ve râ, 9. 11. ve 15. Ölçüde: nâ, 10. ve 16. Ölçüde: râ , , 22. Ölçüde: Lâ, hece ve terkipleri mûsikî prozodisi açısından problem teşkil ediyormuş gibi görünse de dil prozodisi açısından heceler aslında kapalı olduklarından ötürü sorun teşkil etmemektedir.

3.3.2. Dilde Dillerde Gezer Şûh-i Dilârâsın Adlı Eserin Güfte Analizi

Dilde dillerde gezer şûh-i dilârâsın

Bir çiçekten daha nâzik daha ranâsın sen

Bu sesinle bize bir nimet-i mevlâsın sen

Bir çiçekten daha nâzik daha ranâsın sen

Eserin güftesi, Arûz'un Remel bahrine giren Fâilatün, Fâilatün, Fâilatün, Fâ'lün (- • - -), (- • - -), (- • - -), (- •) kalıbıyla yazılmıştır.

3.4. Hem aşkım hem ümidim hem de neş' emsin

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

HEM AŞKIM, HEM ÜMİDİM. HEM DE NEŞ' EMSİN

Güfte ve Beste :
Zeki Ârif Ataergin

CURCUNA

HEM AŞ KİM HEM Ü Mİ DİM HEM
Dİ NEŞ EM SİN .....söz..... SİN .....söz.....
NE SİN EY KIZ GEL AN LAT SEN BE
NİM NEM
SİN .....söz..... NE SİN EY KIZ GEL AN LAT
SEN BE NİM
NEM SİN .....söz..... SİN .....söz.....
KARAR
KAL Bİ MİN HER
DAR BE Sİ NİN
YÂ Dİ SEN SİN
YÂ Dİ SEN SİN .....söz.....

Not: Eserin Notası İlker Cansevdi'nin Yüksek Lisans Tezinden Alınmıştır

3.4.1 Hem Aşkım Hem Ümidim Hem De Neş' Emsin Adlı Eserin Prozodi Analizi

1. Ölçüde "Hem" hecesi kusurlu görünse de sonraki "aş" hecesiyle "vasl" olduğu için "hem aş" durumuna gelerek açık hece haline dönüşmekte ve dolayısıyla sorun teşkil etmemektedir.
2. Ölçüde: "Mi" hecesi "Statik Kalış" olarak kabul edildiğinden ötürü cevazlı(hoşgörü) olarak kabul edilebilir.
23. Ölçüde: "Be" ve "Si" heceleri açık hece olmaları ve dörtlük notaya denk gelmelerinden ötürü nota uzaması ve hareket halinde oldukları için prozodi açısından sorun teşkil edebilirler.
4. Ölçüdeki "De" hecesi "hareket halinde" olduğundan ötürü herhangi prozodik açıdan hata olarak kabul edilmektedir.
25. ve 27. Ölçülerdeki "Yâ" hecesi müzik prozodisi açısından problem teşkil ediyormuş gibi görünse de dil prozodisi açısından kapalı hece olduklarından ötürü sorun teşkil etmemektedir.

3.4.2. Hem aşkım hem ümidim hem de neş' emsin Adlı Eserin Güfte Analizi

Hem-aşkım hem-ümidim hem de neş' emsin

Nesin_ey kız gel-anlat benim nemsin

Kalbimin her darbesinin yâdı sensin

Nesin-ey kız gel-anlat benim nemsin

Güftede maş, mü, ney, lan şeklinde vasl bulunduğu görülmektedir.

Eserin güftesi, Arûz'un Hezec bahrine giren Mefâilün, Mefâitün, Feûlün (• - - -), (• - - -), (• - -) kalıbıyla yazılmıştır.

3.5. Söyle Aydan mı Koptun Güneşten mi Güzelim

KÜRDİLİHİCAZKÂR ŞARKI

SÖYLE AYDAN MI KOPTUN, GÜNEŞTEN Mİ GÜZELİM

Güfte ve Beste :
Zeki Ârif Ataerğın

CURCUNA

SÖY LE AY DAN MI KOP TUN
GÜ NEŞ TEN MI
GÜ ZE LİM
AY MI SEN DEN NUR AL
SEN Mİ AY DAN
GÜ ZE LİM
AY MI SEN DEN NUR AL
SEN Mİ AY DAN

Not: Eserin Notası İlker Cansevdi'nin Yüksek Lisans Tezinden Alınmıştır

3.5.1. Söyle Aydan mı Koptun Güneşten mi Güzelim Adlı Eserin Prozodi Analizi

1. Ölçüde: Le, 15. 23. ve 31. Ölçüde: "Ze" heceleri açık hece olmaları ve nota uzaması yaptıkları için prozodi açısından sorun teşkil edebilirler.

25. ve 27. Ölçülerde "Ne" hecesi açık hece olmaları ve nota uzaması yaptıkları için prozodi açısından sorun teşkil edebilirler.

11. ve 19. Ölçülerde vasl bulunmakta ancak herhangi bir sorun teşkil etmemektedir.

12. ve 20. Ölçülerdeki "Dı" hecesi ise açık hece olmasına rağmen "hareket halinde" olduğundan ötürü herhangi prozodik açıdan hata olarak kabul edilmektedir.

3.5.2. Söyle Aydan mı Koptun Güneşten mi Güzelim Adlı Eserin Güfte Analizi

Söyle aydan mı koptun, güneşten mi güzelim
Ay mı senden nûr-aldı, sen mi aydan güzelim
Bu ne haşmet, ne fitnat, bu ne rikkât güzelim
Ay mı senden nûr-aldı, sen mi aydan güzelim

Güftede "ral" şeklinde vasl olduğu görülmektedir.

Eserin güftesi, 7+7 hece ölçüsüyle yazılmıştır.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Çalışmamızda eserler prozodi ve güfte açısından ele alınarak yorumlanmış, ancak eser analizlerinde iyi ya da kötü herhangi bir sonuca varılamayacağından ötürü analizlere dayalı yorumlamalar akabinde birtakım tesbitler elde edilmiştir. Elde edilen tesbitlerimiz ise şu şekildedir;

Müsimizde klasizme sıkı sıkıya bağlı kalan Ataergin bunu eserlerinin dokusunda hissettirmiş, günümüzde örneklerine nadiren rastladığımız makamları, büyük usûlerle kendisine has bir üslûpla kaynaştırarak işlemiştir. Beste ve güftesi kendisine ait "Dilde dillerde gezer şûh-i dilârâsın, Hem aşkım hem ümidim hem de neş' emsin, Söyle aydan mı koptun güneşten mi güzelim?" adlı Kürdîlihicazkâr makamındaki eserlerindeki klasik üslûpla işlediği eserler arasında olduğunu görmekteyiz.

"Dilde dillerde gezer şûh-i dilârâsın" adlı Kürdîli Hicazkâr eserin güfte analizinde Arûzun Remel bahrine giren Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilâtün, Fâ'ilün kalıbıyla yazıldığı tesbit edilmiştir. Adı geçen eserin kelimeleri ayrı ayrı incelenmiş Şûh, Dilâra, Mevlâ, Ranâ gibi mazmunların kullanılmış olduğu görülmektedir. Şûh, Dilâra ve Ranâ mazmunları lügat anlamında, Mevlâ ise tasavvufî anlamda kullanılmış olduğu tesbit edilmiştir.

"Hem aşkım hem ümidim hem de neş' emsin" adlı Kürdîli Hicazkâr eserin güfte analizinde Arûz'un Hezec bahrine giren Mefâ'ilün, Mefâ'îün, Fe'ülün kalıbıyla yazıldığı tesbit edilmiştir. Adı geçen eserin kelimeleri ayrı ayrı incelenmiş ve kelimelerin lügat anlamında kullanıldığı tesbit edilmiştir.

“Söyle aydan mı koştun güneşten mi güzelim?” adlı Kürdîli Hicazkâr eserin güfte analizinde hece vezniyle yazıldığı görülmekte Haşmet, Fitnat, Rikkât gibi mazmunların lügat anlamında kullanılmış olduğu tesbit edilmiştir.

İncelediğimiz eserler çerçevesinde, gerek arûz gerekse hece ölçüsüyle yazılmış olsun bestelenen güftelerin, mazmunlarla desteklenerek mûsikîmizin klasik tavrının korunmasının mümkün olacağı kanaatine tarafımızca varılmıştır.

Eserler ister Arûz ister hece vezniyle bestelensin hecelerın vurgularının uygun darp ve notaya denk getirildiği takdirde prozodi açısından herhangi bir sorun teşkil edilmemesine asgari derecede dikkat edilmesi gerekmektedir.

Her bestekârın olduğu gibi bestekârımızda elbetteki beste yaparken kendi duygularının yansıması doğrultusunda özgür bir çalışma ortaya koyma hürriyetine sahiptir. Dolayısıyla bestekâr eserlerde Statik kalış, imale ve zihaf durumlarında kaldığı görülmektedir. Bu durumdan anlaşılmaktadır ki bestekâr gerek isteyerek gerek istemeyerek beste yaparken nağme ve duygu gereği bu tip prozodik hatalardan geri durmamaktadır.

Türkçemizin fonetik yapısından ötürü âruz zorunluluğundan şairler imâle(uzatma) ve zihaf(kısaltma) metodunu kullanmışlardır. Bestekârımız ve bazı eski bestekârlar besteleyecekleri güftelerde âruz şiiri kullandıklarında imâle ve zihaf durumunu gözardı etmişlerdir. Fakat şair arûz için bu durumu kullanarak hatadan kaçabilmiş olsa da beste içerisinde bu metod doğru kabul edilmeyecek hata olarak işlenecektir. Dolayısıyla yeni bestekârlarımızın bu duruma dikkat etmelerini gerektiğini beyan ediyoruz.

KAYNAKÇA

- Arel, H. Sadettin (1997). *Prozodi Dersleri*. (Yayına Hazırlayan. Bardakçı, M.), İstanbul: Pan Yayıncılık
- Cansevdi, İ. İlker (2014). *Bestekâr Zeki Arif Ataergin'in Hayatı ve Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.
- Ersönmez, Mesut (2013) *Güftelerin Dili*. İzmir: Birleşik Matbaacılık.
- Güldaş, Saadet (2003). *Vurgu ve Vurgulamaları ile Türk Müsikisinde Prozodi*, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık
- Hatipoğlu, Ahmet (1983) *Türk Müsikîsi Prozodisi*. Ankara: TRT Müzik Dairesi Yayınları.
- Karakaya, İsmail (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri.(Editör: A. Tanrıöğen), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okcu, Semih (2019). *Ahmed Avni Konuk" A Ait Rast Kâr-I Nâtik (Fihrist-I Makâmat) Adlı Eserin Makam ve Güfte Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Erzurum 2019.
- Rauf Yekta Bey (1986). *Türk Müsikîsi*. (çev. Orhan Nasuhioğlu), İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Rona, Mustafa (1960). *50 Yıllık Türk Müsikîsi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi
- Tanrıkorur, Çinuçen (2011). *Osmanlı Dönemi Türk Müsikîsi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.